

दीर्घतमा औचथ्यः। विष्णुः। त्रिष्टुप्।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि।

यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ १.१५४.०१

यः। पार्थिवानि- पृथिवीसंबन्धिनः। रजांसि- लोकान्। विममे- विशेषेण निर्ममे। यः। उरुगायः- पुरुधा सामभिर्गायमानः। त्रेधा विचक्रमाणः- त्रिविक्रमः। उत्तरं सधस्थम्- अन्तरिक्षमपि। अस्कभायत्- स्तम्भितवान्निर्ममे। विष्णोः- तस्य व्यापनशीलस्यान्तर्यामिणः। विष्टु व्याप्तौ। विश प्रवेशने। नु- क्षिप्रम्। वीर्याणि। कम्- सुखेन। प्र वोचम्- प्रब्रवीमि ॥१॥

प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ १.१५४.०२

यस्य। उरुषु- विस्तृतेषु। त्रिषु। विक्रमणेषु। विश्वा भुवनानि- सर्वे लोकाः। अधिक्षियन्ति- आश्रिता भवन्ति। तत्- सः। विष्णुः- व्यापनशीलोऽन्तर्यामी। वीर्येण- पराक्रमेण। कुचरः- वनचरः। गिरिष्ठाः- पर्वतस्थः। मृगो न भीमः- भयङ्करः सिंह इव स्थितः। प्र- प्रकर्षेण। स्तवते- स्तूयते ॥२॥

प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे।

य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थमेको विममे त्रिभिरित्पदेभिः ॥ १.१५४.०३

गिरिक्षिते- सिंहाय । मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठा इति पूर्वस्मिन् मन्त्रः । अथवा मन्त्रस्थाय । प्र वो महे मतये यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा इति श्रुतौ गिरिर्वाक् । उरुगायाय- बहुधा गीताय । विष्णवे- व्यापनशीलायान्तर्यामिणे । शूषम्- वीर्यवत् । मन्म- ध्यानम् । प्र- प्रकर्षेण । एतु- गच्छतु । यः । इदम्- एतत् । दीर्घ- अहस्वम् । प्रयतम्- स्वनियतम् । सधस्थम्- स्थानम् । एकः- असहायः । त्रिभिः पदेभिः- पदत्रयेण भूर्भुवःसुवर्लक्षणेन । विममे- विशेषेण निर्मितवान् ॥३॥

यस्य त्री पूर्णा मधुना पदान्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।

य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्यामेको दाधार भुवनानि विश्वा ॥ १.१५४.०४

यस्य । मधुना- माधुर्येण । पूर्णा- संपूर्णानि । त्री पदानि- त्रीणि पदानि । अक्षीयमाणा- क्षयरहितानि । स्वधया- आत्मधारणया । मदन्ति- आश्रितान्मादयन्ति । यः । त्रिधातु- पृथिव्यप्तेजोयुक्ताम् । पृथिवीम्- भूमिम् । उत- अपि च । द्याम्- दिवम् । विश्वा भुवनानि- सर्वान् लोकान् । एकः- इतरानपेक्षः । दाधार- धृतवान् ॥४॥

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।

उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ॥ १.१५४.०५

यत्र । देवयवः- देवकामाः । नरः- उपासकाः । मदन्ति- तुष्यन्ति । तत्- तम् । अस्य- एतस्य । प्रियं पाथः- प्रेममयं पदम् । अभि- अभितः । अश्याम्- व्याप्नुयाम् । इत्था- एवम् । सः- उपासकः । उरुक्रमस्य- त्रिविक्रमस्य । बन्धुः । हि- खलु । विष्णोः- व्यापनशीलस्यान्तर्यामिणो देवस्य । परमे पदे- उत्कृष्टस्थाने । मध्वः- माधुर्यस्य । उत्सः- निष्पन्दो भवति ॥५॥

ता वां वास्तून्युश्मसि गर्मध्वै यत्र गावो भूरिश्वजा अयासः ।

अत्राह॒ तदुरु॑गा॒यस्य॒ वृष्णः॑ प॒र॒मं प॒दम॑व॒ भाति॒ भूरि॑॥ १.१५४.०६

यत्र । भूरिश्रृङ्गाः- प्रभूतशाखाः । गावः- चिद्रश्मयः । अयासः- प्रपन्नाः सन्ति । ता- तानि ।

वास्तूनि- विष्णोः प्रियधामानि । गमध्वै- गन्तुम् । वाम्- युष्मदर्थम् । उश्मसि- कामयामहे । अत्र ।

अह- खलु । उरुगायस्य- सामगीतस्य । वृष्णः- वर्षकस्य । तत् परमं पदम् । भूरि- प्रभूतम् । अव

भाति- अवभासते ॥६॥

Dr. Rangrahi